

S. AMBRAZAS

GALŪNIŲ DARYBOS VEIKSMAŽODŽIŲ ABSTRAKTAI M. DAUKŠOS POSTILĖJE*

Veiksmažodžių abstraktų fleksinė daryba – senas lietuvių kalbos vardažodžių darybos būdas, kurį svarbu nušviesti ne tik dabartinės kalbos¹, bet ir istoriniu požiūriu. Veiksmažodžių abstraktų fleksinės darybos apimtis ir specifika literatūrinės kalbos raidos pradžioje dar nėra specialiai tyrinėta. Šiuo straipsneliu norima atkreipti dėmesį į ryškesnius minėtų vedinių bruožus viename iš svarbiausių XVI a. lietuvių kalbos paminklų – M. Daukšos Postilėje (toliau – DP).

Galūnių darybos veiksmažodžių abstraktai su sakiniais iš DP buvo išrinkti, naudojantis Č. Kudzinovskio parengto DP žodžių indekso² nuorodomis. Tų pačių vedinių bei jų pamatinių veiksmažodžių paplitimas kituose XVI–XVII a. kalbos paminkluose, vėlesniuose raštuose ir liaudies kalboje aptartas daugiausia pagal didįjį „Lietuvių kalbos žodyną“ (LKŽ), paskelbtus senųjų raštų žodynus ir leksikos tyrinėjimus (J. Kruopo³, J. Palionio⁴, Č. Kudzinovskio⁵ ir kt.) bei rankraštinius VU studentų diplominius darbus, skirtus M. Mažvydo, J. Bretkūno, B. Vilento, S. M. Slavočinskio raštų leksikai. Remdamiesi tuo būdu sudarytais DP vartojamų galūnių darybos veiksmažodžių abstraktų aprašais, paminėsime keletą būdingesnių jų darybos ir reikšmės ypatybių.

Iš viso DP randame 93 skirtingus veiksmo pavadinimo (nomen actionis) reikšmės galūnių vedinius, pavartotus daugiau kaip 3000 kartų. Pagal atskirų galūnių darumą jie pasiskirsto taip: *-a* vedinių – 36, *-is* – 19, *-as* – 14, *-ia* – 13, *-ė* – 7,

* Straipsnis parašytas, vadovaujant ir konsultuojant prof. V. Urbučiui.

¹ Apie šių abstraktų darybą dabartinėje kalboje žr. Urbutis V. Dabartinės lietuvių kalbos galūnių darybos daiktavardžiai. – Kalbotyra, 1961, t. 3, p. 27–61; Lietuvių kalbos gramatika (toliau – LKG). – V., 1965, t. 1, p. 303–306.

² Kudzinowski Cz. Indeks-słownik do „Daukšos Postilė“. – Poznań, 1977, t. 1–2 (toliau – KI).

³ Kruopas J. Leksiniai paralelizmai Daukšos katekizmo kalboje. – LKK, 1960, t. 3, p. 223–257; Kruopas J. 1598 m. Merkelio Petkevičiaus katekizmo leksika. – LKK, 1970, t. 12, p. 83–155.

⁴ Palionis J. Lietuvių literatūrinė kalba XVI–XVII a. – V., 1967.

⁵ Biblia litewska Chylińskiego. Nowy testament / Wyd. Cz. Kudzinowski. – Poznań, 1964, t. 3 – indeks.

-ius –4. Tokia jų eilė maždaug atitinka tą, kuri V. Urbučio nustatyta dabartinėje lietuvių kalboje (LKG I 303–307), išskyrus didesnę galūnės -ia vedinių darumą. Tačiau pats galūnių darybos būdas DP produktyvesnis. Čia randame nemažą dabartinėje kalboje jau visai nebevertojamų galūnių vedinių; kai kurie iš jų nepastebėti nė kituose senuosiuose raštuose.

Tarp galūnės -a vedinių tik iš DP žinomi *nepajauta* (acc. sg. *nepâiauta* 287₁)⁶ „abejingumas“ (: *nepajaūsti*) ir *neprievaizda* (gen. sg. *nėprieawaiždos* 9₃₉) „neapykanta“ (: *nepriveizdėti*). Jie galėtų būti ir M. Daukšos naujadarai, nors pats darybos tipas aiškiai liaudiškas; tai rodo tokie tarminiai vediniai, kaip *nepabaigà* Prng⁷ (: *nepabaigti*), *nepagalà* Dkšt (: *nepagalėti*) (LKŽ VIII 659–660); dar daugiau jų su balsių kaita, plg. *nepakantà* (: *nepakėsti*) (LKŽ VIII 661), *nepasargà* (*nepasėrgėti*), *nepaslankà* (: *nepasliñkti*) (664). Vedinsys *priėgalbà* 624₃₉ „priegloba“ (: *priėgėlbėti*), be DP, žinomas dar iš D. Sutkevičiaus žodyno, o *priekuopa* (9 atv.) „globa, priežiūra“ (: *prikuopti*) LKŽ X 651 pateiktas dar iš P. Šmito straipsnio TŽ II 64. Abu šie vediniai irgi padaryti pagal ligi šiol produktyvų darybos potipį.

Kai kurie DP galūnės veiksmažodžių abstraktai skiriasi nuo dabartinės kalbos ir pagal santykį su pamatiniais veiksmažodžiais. Vedinsys *paliáuba* (28 atv.), dabar laikomas vieninteliu priesagos -ba vediniu (LKG I 304), DP gali būti darybiškai siejamas su veiksmažodžiu *paliáubyti* (*paliaūbo*, *paliaūbė*, žr. LKŽ VII 390), plg. dalyvį *palaubė* 370₃₇, su neiginiu: *nepaliáubas* (6 atv.), *nepaliáubomas* (9 atv.).

Vedinsys *paklaidà* (287₂₅, 344₄₇) dabar pirmiausia siejasi su *paklýsti*. Tačiau DP randame ir dalyvį dat. sg. *klaidancžiam* 286₂₆ iš veiksmažodžio *kláidėti*, kurį LKŽ V 942 pateikia iš KN 23 ir tarmių, o J. Kruopas iš PK 82₂, 114⁸. M. Mažvydo, B. Vilento, J. Bretkūno, S. M. Slavočinskio, S. Bitnerio raštuose vartojamas ir veiksmažodis *kláidėti*, kurio priešdėliniai vediniai *atkláidėti*, *nukláidėti*, *užkláidėti* dar žinomi iš tarmių (plg. LKŽ VI 32). Pagrečiui S. M. Slavočinskio giesmyne (II 23₁₄, 103₇) randame ir *pakléisti*, -*džia*, -*do*, tik kiek skirtinga reikšme „prarasti“, LKŽ VI 35 pateiktą dar iš L. Zengštoko, M. Valančiaus ir S. Daukanto raštų. Tad M. Daukšos *paklaidà* gali būti istoriškai išvesta iš *pakláidėti* ar *pakláiđėti* taip pat, kaip *klaidà* iš *kláidėti* ar *kláiđėti*. Šią prielaidą remia *kláidėjimas* „bląđ“ vartojimas DP (12 atv.).

Galūnės -a vedinsys *sándara* (14 atv.) DP vartojamas greta *sándora* (15 atv.) ta pačia „santarvės, santaikos“ reikšme. Dabartinėje kalboje vedinsys *sándara* siejasi su *sudaryti* ir reiškia „sudėtinių dalių išsidėstymas“. Ši sąsaja ir reikšmė yra visai nesena. LKŽ kartotekos duomenimis, *sándara* šia reikšme paliudyta tik iš XX a. raštų. Ankstesniuose paminkluose ir liaudies kalboje vediniai *sándora* ir *sándara* susi-

⁶ DP formos pateikiamos tik vieną kartą pavartotų vedinių; kitur pavartojimo atvejų skaičius pažymėtas skliausteliuose.

⁷ Šaltinių sutrumpinimai vartojami tokie pat kaip LKŽ.

⁸ K r u o p a s J. Min. str. – LKK, t. 12, p. 105.

ję su tuo pačiu veiksmažodžiu *suderėti* ir turi tas pačias reikšmes: 1. „santaika, santarvė, vienybė“, 2. „susitarimas, sutartis“; tiktai retesnėmis „harmonijos, darnos“ ir „testamento (bažn.)“ reikšmėmis paliudytas vien *sándora*. Tačiau pagrečiui abu vediniai vartojami bene tik DP; kitur randame arba tik *sándora* (Q 149; B 963; NT Sir 25,2; KIG 139; KIC 159; R 114; MŽ 149, 152; Bb 1 Tes 5, 13), arba tik *sándara* (Mž 392, 557; BP I 92, 289, 300, II 499; VlnE 10, 53, 55, 116, 122; PK 145; SP I 12, 370, II 42; SD 71, 76, 78; KN 101; Bt Rom 1,31). Abu vediniai padaryti iš veiksmažodžio *suderėti* (plg. *sántuoka: sutúokti; sántaka: sutekėti; sájunga: sujungti*)⁹.

Matyt, M. Daukša čia bus vartojęs du skirtingos balsių kaitos vedinius iš įvairių tarmių¹⁰; o prie jų maišymo galėjo prisidėti ir dalinė nekirčiuotų skiemenų redukcija autoriaus tarmėje¹¹.

Galūnės *-ia* vedinių darumu DP ryškiai skiriasi nuo dabartinės kalbos. Ši galūnė dabar jau visai nedari; su ja LKG I 304 pateikti tik trys veiksmažodžių abstraktai: *aplaidžià, atminià, kančià*; kitur minimi dar *galià, salià, valdžià, užmačià*¹². Iš 13 DP randamų galūnės *-ia* veiksmažodžių abstraktų (~ 14%) pirmiausia minėtinas vedinys *kliáudžia* (5 atv.), kuris reikšme „klaida“ LKŽ VI 68 pateiktas dar su nuorodomis į A. Juškos ir D. Sutkevičiaus žodynus, o reikšme „kliuvinys“ randamas tik DP (82₇, 254₁₈). P. Skardžius jį laiko ne galūnės, o priesagos **-dja* vediniu¹³. Tačiau veiksmažodžio *kliáutis*, iš kurio galėtų būti padarytas šis vedinys, DP neužfiksuota. Laikant *kliáudžia* galūnės *-ia* vediniu, jo formalus ir semantinis ryšys su DP vartojamu veiksmažodžiu *kliáudėti, -džia, -ėjo* (13 atv.) yra visai toks pat, kaip *kančià* ryšys su *kentėti*. Pats priesagos **-dja* buvimas lietuvių kalboje, atrodo, abejotinas, nes galūnės *-ia* vediniais galima laikyti ir kitus P. Skardžiaus paminėtus vedinius *pradžią* ir *nuodžià* „nuodėmė“. Labai dažnas DP vedinys *nuodžià* (187 atv.) su veiksmažodžiu *nusidėti* santykiauja taip pat, kaip *pradžią* (107 atv.) su *prasadėti*. Labiau nuo pamatinio veiksmažodžio semantiškai nutolęs *kándžia* „pabarimas; gėda; priežastis“ (6 atv.) (: *kásti*) šiomis reikšmėmis dar žinomas iš J. Bretkūno Biblijos (Sir 3,12; Ez 43, 22). Iš *man-* šaknies veiksmažodžių išvesti DP vediniai *išmonia* (8 atv.) (: *išmanýti*), *núomonia* (18 atv.) (: *numanýti*) ir *prāmonia* „prasimanymas“ (27 atv.) (: *pramanýti*) buvo vartojami ir kituose XVI–XVII a. raštuose (J. Bretkūno, K. Sirvydo, S. Jaugelio-Telegos), o vėliau gavo *-ė* kamieno formas¹⁴. Tik iš DP žinomas

⁹ E. Frenkelis LEW 762 *sándora* laiko priešdėliniu vediniu, bet tokios darybos neįmanoma paaiškinti semantiškai.

¹⁰ Dėl DP leksikos tarminio įvairavimo plg. Palionis J. Min. veik., p. 68.

¹¹ Plg. Zinkevičius Z. Lietuvių dialektologija. – V., 1966, p. 73; Zinkevičius Z. Lietuvių kalbos dialektologija. – V., 1978, p. 36.

¹² Urbutis V. Min. str. – Kalbotyra, 1961, t. 3, p. 39.

¹³ Skardžius P. Lietuvių kalbos žodžių daryba. – K., 1943, p. 100.

¹⁴ Dėl *-ia-* kamienių daiktavardžių perėjimo į *-ė* kamieną plg. Kazlauskas J. Lietuvių kalbos istorinė gramatika. – V., 1968, p. 190–191.

vedinys *ātakia* „kerštas“ (43 atv.), „skriauda“ (1 atv.), vartojamas greta *-ė* vedinio *ātakė* „kerštas“ (13 atv.),¹⁵ E. Frenkelio kildinamas iš **atatikia* (: *atatikti*)¹⁶; tokį siejimą remia panašios reikšmės vediniai *atātikis* „atsilyginimas“ ir *atātikės* „atmokėjimas, atkeršijimas“ (LKŽ I 360).

-is galūnės vedinys *vykis* DP du kartus pavartotas reikšme „lenktynės“ (*Gėidžiātę sułazų pirm’ wiko* 484₃₉; *karálus uždėtas qnt’ wikio* 485₃₆). Panašia reikšme jis pastebėtas tik Sutkevičiaus „Žodinike“ („wikis m. *Gonitwa*) ir A. Kašarausko išrašuose iš K. Daukšos žodyno (*vikis* „bieg“ 58^b). E. Frenkelis jį sieja su plačiai tar-mėse vartojamu veiksmažodžiu *pavykėti*¹⁷; dar artimesnis jo ryšys su *vykyti*, *vyko*, *vykė* „vyti“, LKŽ kartotekoje užfiksuotu iš Kulių (plg. dar *výkyti*, *-kau*, *-kė* „greitai ginti“ J ir *výkinti*, *-ina*, *-ino* „varyti“ Vvz)¹⁸. Tiksliai DP paliudyti priešdėliniai galūnės *-is* vediniai be balsių kaitos *atādovanis* (*atādowanis* 543₃₉) „atlyginimas“ (: *atadovanóti*), *nuobylis* (acc. sg. *nūbilį* 54₃) „susitarimas“ (: *nubylóti*), su balsių kaita: *āpžvilgis* (gen. pl. *ābžwilgių* 75₂₉) „atžvilgis“ (: *apžvelgti*), *ātvyzdis* (instr. sg. *āt-wiždžiu* 224₄₁) „t. p.“ (: *atveizdėti*) ir *pérlydis* (3 atv.) „leidimas, prileidimas“ (: *pér-leisti*). Vedinys *ātžvilgis* (15 atv.) DP, matyt, darybiškai susijęs ne su *atsižvelgti*, kaip dabartinėje lietuvių kalboje (šis veiksmažodis M. Daukšos nevartojamas), o su *atžvilgėtis* (5 atv.) ar *atžvilgėti* (*notžwilgėdamas* 150₁₁).

Iš kitų galūnių retų veiksmažodžių abstraktų minėtinas *-as* galūnės vedinys *pāšalpas* (3 atv.) „pagelbėjimas“ (: *pašėlpti*), DP vartojamas greta įprastinio *pašalpa* (110 atv.). Niekur (net LKŽ) ligi šiol neužfiksuotas *-ė* galūnės vedinys *iškalbė* (gen. sg. *ižkalbes* 75₄₆) „atsikalbėjimas“ (: *iškalbėti*). Galūnės *-ius* vedinys *výzius* (4 atv.) „žvilgsnis“ (: *veizėti*) dar žinomas iš M. Daukšos katekizmo ir S. M. Slavočinskio giesmyno¹⁹.

Semantiniu požiūriu DP galūnių darybos veiksmažodžių abstraktai irgi turi savitų bruožų. Lyginant su vėlesniais raštais ir dabartine kalba, galima pastebėti jų reikšmės konkretėjimo, specializacijos polinkį. Kai kurie galūnių vediniai, DP išlaikę darybinę veiksmo pavadinimo reikšmę, vėliau sukonkretėjo, virto tam tikrų sričių terminais. Paminėsime keletą pavyzdžių.

Vedinys *mūšis* (5 atv.) DP reiškia tik „mušimą, baudimą mušimu“ (*mušiu pláβ-takų ir kúmfciu... kākino Wiéβpatį* 167_{19–21}, plg. originalo *bicie, karanie* (KI I 467)). Panašiai jis vartojamas ir kituose senuosiuose raštuose (BP II 253₈; VlnE 42₂₂, 51₄, 75₁₁; SIG II 81₁; Ch¹ Luk 12, 48; Apd 16, 23; II Kor 6,5; 11,23). Dabartinėje kal-

¹⁵ Dažna gen. pl. forma (28 atv.), abiejų kamienų vienoda (rašoma *ātakiu* 4₁₀, *ātakiu* 156₃₂, *ātakiu* 131₁₁), priskirta prie *atakia* pavartojimo atvejų.

¹⁶ Fraenkel E. LEW 20.

¹⁷ Ten pat, p. 55.

¹⁸ Labiau paplitęs vedinys *vykis* reikšmėmis „amžius, gyvenimas“ (C I 1170; N; K; Bt Apd 20, 24) ir „sėkmė“ (MKr 28, 68), matyt, sietinas su veiksmažodžiu *výkti*.

¹⁹ Palionis J. Min. veik., p. 242–243.

boje vyraujančia „kautynių, susirėmimo“ reikšme jo nerandame ir tarp J. Palionio suminėtu senųjų raštų kariavimo terminu²⁰. Bene pirmą sykį šia reikšme *mūšis* užfiksuotas K. Sirvydo žodyne: *Bitwa. Pugna. Kawa/muβis* SD 14; plg. dar *Conciamo ad arma. Szaukiu mušiop, karionefp* SD 118; panašiai ir L. Rėzos dainų rinkinyje: *Jumma Brolyti Muβij' nuβowe*²¹.

Vediny *žinià* (32 atv.) DP reiškia ne tik „pranešimą, informaciją“, bet ir „žinojimą, išmanymą“ (orig. *umiejętność* K. II 469): *paródes lobius... mókflo arbà žiniós sawós* 436₅₋₆. Šią reikšmę jis yra išlaikęs ir kituose senuosiuose raštuose, plg. *szinne* „Verstand“ BB Dan V 12; acc. sg. *Szinne* „Klugheit“ BB Pat 7, 4; *turi žynę wifu paprociu* Ch¹ Apd 26,3. Dabartinėje lietuvių kalboje ją matome jau tik apstabarėjusiuose pasakymuose, pvz.: *mano trumpa žinia* „maža žinau“ Grd; *daug žinios yr galvoj* Psv²².

Panašią reikšmę DP turi ir vediny *pažinià* „wiadomość“ (*ižg pažinios ne ištikiemo sawo pažino* 404₃₅), kuri LKŽ iš tarmių pateikia tiktai konkretesne „pažinties“ reikšme. Išskyrus suprieveiksmėjusį junginį *ižg nežinios* „nepastebimai“ (lenk. *z nieobaczka*), veiksmo pavadinimą žymi ir vediny *nežinià* (10 atv.) „nežinojimas“ (orig. *niewiadomość* KI I 202), pvz.: *idant' ne wiėnas nežinia ne iβkalbinetuš* 528₃₈), šia reikšme LKŽ neabejotinai paliudytas tik iš senųjų raštų (MP 159, SD 180, SP I 294). Tarmėse ir vėlesniuose raštuose jis turi labiau specializuotą „nežinomybės“ reikšmę.

Tarp 400 vedinio *maldà* pavartojimų DP pastebėti du, kur jis reiškia „prašymą“ (orig. *prošba* KI I 424): *Jau [Kristus] mus maldomis tėfia sawėsp* 380₁₃; *Ne wiėna/ tieg iūfų maldà manà ne áplėks* 545₅₂. Ši reikšmė, dabar jau išnykusi, matyt, yra pirminė, padėjusi pamatą vėlesnei „kreipimosi į antgamtinės būtybes; tokio kreipimosi teksto“ reikšmei. Ji dar pastebėta J. Bretkūno raštuose (*maldà* „Bitte“ BB Job 6,8), o LKŽ VI 790 pateikta pagal K. Sirvydo, P. Ruigio ir F. Kuršaičio žodynus ir J. Basanavičiaus pasakas (*maldos gromata* BsP I 88). Daug geriau ligi šių laikų pirminę reikšmę yra išlaikęs pamatinis veiksmožodis *melsti* „prašyti“.

Proceso reikšmę DP dar turi 1 kartą pavartotas vediny *nūolaida* (orig. *zachod* KI I 527) „nusileidimas (dangaus kūnų)“: *nūg uštekéiimo saules net' ik' nūlaidai garbús yrà wárdas io* 487₂₁. Kituose šaltiniuose jis šia reikšme nepaliudytas.

Mažiau specializuotas negu dabartinėje kalboje reikšmes turi DP vediniai *priepuolis* ir *priespauda*. Vediny *priepuolis* (13 atv.) DP reiškia „bėdą, pavojų; nelauktą įvykį“. Originalo įtaka šių reikšmių susidarymui abejotina, nes taip versta ne tik *przypadek* ir *przypadłość*, bet ir *przygoda* (7 atv. pagal KI II 153); be to, šiomis reikšmėmis *priepuolis* vartojamas ir kituose senuosiuose raštuose (pvz., SIG II

²⁰ Ten pat, p. 248–249.

²¹ Rėza L. Lietuvių liaudies dainos. – V., 1958, t. 1, p. 132.

²² Pavyzdžiai iš LKŽ kartotekos.

2₁₅, 16₁₀, 40₂₆) bei tarmėse (LKŽ X 669–670)²³. Dabartinei kalbai būdingos „ligos pasmarkėjimo“ reikšmės nei DP, nei kituose senesniuose raštuose šis vedinys neturi; matyt, ji yra visai nesena (LKŽ – tik iš XX a. raštų). Vedinys *priespauda* (55 atv.), dabar virtęs tam tikru socialiniu terminu, DP reiškia „kankinimą, varginimą; vargą, nelaimę“ (panašiai ir kituose sen. raštuose: SD 377; SP II 29; SE 39, žr. LKŽ X 678). Šiuo metu vyraujanti „laisvės varžymo, žiauraus išnaudojimo“ reikšmė atsirado daug vėliau.

Galūnių vedinių darybos reikšmės geresnis išlaikymas M. Daukšos kalboje aiškiai matyti iš jų santykio su priesagos *-imas (-ymas)* vediniais, kurie yra ryškiausi veiksmažodžių abstraktų atstovai. Iš 93 DP galūnių darybos veiksmažodžių abstraktų dažniau už atitinkamus *-imas (-ymas)* vedinius vartojami 30 (32,3%), po lygiai 5 (4,3%), atitinkamų *-imas (-ymas)* vedinių visai neturi 45 (47,3%), ir tik tai 13 (14,8%) yra retesni už atitinkamus *-imas (-ymas)* vedinius. Tad galūnių darybos veiksmažodžių abstraktų santykis su atitinkamais *-imas (-ymas)* vediniais DP ryškiai skiriasi nuo dabartinės lietuvių kalbos. Vietoj DP vyraujančių vedinių *apyjuoka, pabaida, nepajauta, prikalba, nežinia, pramonia, apykalbis, perkalbis, perlydis, gyrius* ir kitų dabartinėje kalboje dažnesni *apjuokimas, pabaidymas, nepajautimas, prikalbėjimas, nežinojimas, pramanymas, apkalbėjimas, perkalbėjimas, perleidimas, gyrimas* ir pan. Priesagos *-imas (-ymas)* veiksmažodžių abstraktais dabar dažniausiai linkstama žymėti pačius procesus, o galūnių darybos vediniai turi konkretesnes reikšmes. M. Daukšos kalboje tokio aiškaus skirtumo dar nepastebime. Jis išryškėjo lietuvių kalbos raidoje.

VERBAL ABSTRACTS – FLEXIONAL DERIVATIVES IN M. DAUKŠA'S "POSTILĖ"

Summary

Some characteristic derivational and semantic features of verbal abstracts – flexional derivatives in M. Daukša's "Postilė" (DP) are discussed and greater productivity of derivatives with flexion *-ia* (about 14%) is stated. Most flexional derivatives in DP are archaisms, among them *nepajauta* "indifference", *neprievaizda* "hatred", *atādovanis* "reward", *nuobylis* "agreement", *apžvilgis* "respect", *pėrlydis* "permission", *iškalbė* "reproach" are attested only in DP. The analysis of relations of flexional derivatives to the ground verbs in DP reveals some differences in comparison with modern Lithuanian, cf. *paliáuba* "cessation" (: *paliáubyti*, m. L. *paliáuti*), *sándara* "agreement, accord" (: *suderėti*, m. L. *sudaryti*), *atžvilgis* "respect" (: *atžvilgėti(s)*, m. L. *atsižvelgti*). On the ground of the derivations *kliáudžia* "error": *kliáudėti*, *nuodžia* "sin": *nusidėti* a. o. the existence of the derivative suffix **-dja* in Lithuanian seems doubtful. From the semantic view-point the flexional derivatives of DP are distinguished by the better preservation of the derivative processual meaning (cf. *mūšis* "beating", *núolaida* "setting down (of the sun)", *žinià*, *pažinia* "knowledge", *maldà* "begging"), which is manifested too by comparing flexional derivatives with the corresponding derivatives, formed with the suffix *-imas (-ymas)*.

²³ Apskritai originalo kalbos įtaką DP galūnių darybos veiksmažodžių abstraktų reikšmei galima įtarti tik retais atvejais, plg. *pabangà* reikšme „tobulumas“ (orig. *doskonalošé* KI II 3), *iškalbis* „paaiškinimas“ sustabarėjusiam junginyje *dūst...iškalkbį išg uredo* 515₁₁ (plg. lenk. *zdawać sprawę z...*).